

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра музики і хореографії

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ СЦЕНІЧНОГО ТА ЕКРАННОГО МИСТЕЦТВА
З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ**

підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

напряму 6.010102 «Початкова освіта»
(шифр і назва напряму)

Спеціалізація – «Інформатика», «Музика», «Хореографія»

Факультет підготовки вчителів початкових класів

Слов'янськ – 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

Дермельова Н. М. – старший викладач кафедри музики і хореографії

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Хижняк І. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «ДДПУ»

Одерій Л. Є. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти

Обговорено та рекомендовано до видання
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“ 24 ” березня 2015 р.

Протокол № 1

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра: напряму «6.010102 Початкова освіта».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є практична художньо-творча діяльність студентів (гра на музичному інструменті, художньо-педагогічний аналіз музичних творів, виконання творчих завдань)

Міждисциплінарні зв'язки курсу:

1. Методика навчання музики
2. Основний музичний інструмент
3. Практикум шкільного репертуару
4. Додатковий інструмент

Програма навчальної дисципліни містить **4 змістових модулів:**

Змістовний модуль 1. Жанри і форми музичного мистецтва

Змістовний модуль 2. Засоби музичної виразності

Змістовний модуль 3. Інтенація і музичний образ

Змістовний модуль 4. Мистецтво різних народів світу

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» є надання студентам загально-естетичних та мистецтвознавчих знань про музичне мистецтво, про засоби музичної виразності оволодіння елементарними навичками гри на фортепіано; розвиток загальних та спеціальних здібностей, художньо-образного мислення, стимулювання творчого потенціалу особистості, виховання потреби і здатності до художньо-творчої самореалізації та духовного самовдосконалення.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання» є:

- вивчення основ теорії музики з поглибленням до засобів музичної виразності;
- усвідомлення основних музично-теоретичних понять;
- розвиток слуху та музичної пам'яті, вдосконалення навичок вокального інтонування та читання з листа, художньо-педагогічного аналізу музичних творів;
- оволодіння навичками гри на фортепіано: розвиток техніки та художньої майстерності музичного виконавства;
- виховання в студентів естетичного ставлення до дійсності та емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва;
- виховання світоглядних уявлень і ціннісних орієнтацій, розуміння студентами зв'язків мистецтва з природним і культурним середовищем, життєдіяльністю людини, сучасною технікою, засобами масової інформації.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати :

основи теорії музики (правила нотопису, мажоро-мінорну систему тощо) та основні засоби музичної виразності (ритм, гармонія, мелодія), класифікацію видів фортепіанної техніки, артикуляційну природу клавішних інструментів, основи вокально-хорового співу, напрямки і стилі музичного мистецтва, видатних композиторів минулого та сучасності, зокрема пісенного жанру, авторів дитячої музики.

уміти :

- аналізувати твори різних жанрів,
- інтонувати та читати з листа,
- володіти основними навичками звуковидобування на фортепіано,
- використовувати теоретичний матеріал у практичній діяльності,

– виконувати музичні твори з усвідомленим використанням засобів музичної виразності (жанр, лад, тональність, мелодія, ритм, артикуляція, гармонія, фактура, поліфонія),

– виконувати творчі завдання у різних видах сценічно-творчої діяльності (в процесі вокально-хорового співу, гри на елементарних музичних інструментах, інсценувань укр. нар. пісень, тощо).

На вивчення навчальної дисципліни відведено 108 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Жанри і форми музичного мистецтва.

Жанрово-родова специфіка музики. Музичний жанр.

Різноманітна жанрова диференціація музичної творчості. Основні роди музичних творів в залежності від вимог виконавського складу: вокальна та інструментальна музика.

Класифікація музичних жанрів О.Сохора на основі головної ознаки – умов виконання і сприймання музики: театральні, культово-обрядові, масово-побутові, концертні жанри.

Пісня. Танець. Марш. Загальний огляд. Жанрові засоби та жанровий зміст.

Педалізація. Механізм дії педалі. Ліва педаль (Una corda); права педаль (Senza sordini).

Види прямої педалі: ритмічна, динамічна, барвіста, артикуляційна.

Роль педалі у пошуках тембрового розмаїття. Роль слуху та художньої свідомості у роботі над педалізацією.

Музична пам'ять та засоби її розвитку. Властивості пам'яті. Чотири типи пам'яті: слухова, зорова, тактильна, мускульна.

Системність занять та роль свідомості і підсвідомості в роботі. Роль музичного мислення в роботі над запам'ятовування. Тренування звичок та основні правила в роботі.

Придумати музичну казку з основними персонажами „Пісня”, „Танець”, „Марш” з використанням вокальних та інструментальних імпровізацій.

Інсценізація українських народних пісень „А продай, бабусю, бичка”, „А ми просо сіяли”, „Огірочки”.

Створити музичну казку „В чарівній країні музичної інтонації”.

Зробити творчі образи Рондо та Варіацій у малюнках.

Змістовний модуль 2. Засоби музичної виразності.

Лад і тональність. Визначення ладу. Лад як специфічний музичний засіб, аналога якому не існує в інших видах мистецтва. Вказівка на факт системної висотної організації музичних звуків, утвореної в результаті їхньої функціональної супідрядності – головна у визначенні ладу.

Універсальність поняття „ритм”. Специфіка ритму в деяких видах мистецтва: ритм у поезії, у художній прозі, у живопису. Ритм у музиці як взаємовідношення музичних тривалостей, первинних елементів музики.

Принципи часової музичної організації та їх історична мінливість (часовимірювальна та акцентно-регулярна ритміка).

Метр у музиці. Дводольність і тридольність. Розмір як конкретне вираження метру. Прості, складні, змішані, перемінні метри і розміри. Поліметрія.

Гармонія та її основні компоненти: інтервали, акорди.

Сутність мелодії. Мелодія як головний носій інтонаційного смислу в музиці, первинні інтонаційні зв'язки мелодії з мовою, градація типів інтонуваних від мови до мелодії.

Поліфонія. Загальні принципи поліфонії: принцип безперервності поліфонічного викладу; принцип контрасту; єдність поліфонічних голосів.

Види поліфонії: контрастна (різнотемна); імітаційна поліфонія; підголоскова поліфонія.

Засоби музичної виразності.

Розвиток фортепіанної техніки. Техніка вправ. Автоматизація ігрових навичок та роль свідомості у цьому процесі. Класифікація видів фортепіанної техніки. Етюди інструктивні та художні (віртуозно-концертні). Принципи роботи над інструктивними етюдами.

Артикуляція, розчленованість вимови, штрихи. Інтонаційна, динамічна, ритмічна, тембральна та інші функції артикуляції. Чинники розвитку артикуляційної промови на різних історичних етапах: артикуляційна природа клавішних інструментів, панівний жанр епохи, наслідування артикуляційних особливостей людського голосу.

Фразування музичної думки. Робота над навичками звуковидобування та доступним на даному ступені розвитку студента розмаїттям звучання.

Спостереження інтонаційного розмаїття, висоти звуків, ритму, динаміки, тембру в навколишньому світі, природі та музиці.

Визначення виражальних і зображальних елементів вокальних, інструментальних творів.

Імпровізації: вокальні, інструментальні, пластичні.

Робота з шумовими інструментами для складання ритмічного супроводу, добір літературних і візуальних творів до музики.

Створення казок і віршів, малюнків за музичними враженнями, інсценування та театралізація музичного матеріалу.

Змістовний модуль 3. Інтенація і музичний образ.

Категорія інтонації у філософсько-естетичному аспекті. Музична інтонація як засіб художнього пізнання дійсності, основа художнього образу в музиці, єдність його ідеальної сутності й матеріального (звукового) втілення. Інтенаційний словник епохи. Інтенаційна криза.

Музична інтонація у вузькому розумінні. Психофізіологічні основи інтонування. Психічне життя людини як змістовний наповнювач і збудник розвитку інтонаційної звукової форми. Первинні праінтонації – сміх, крики, плач, подихи, вигуки тощо.

Мовна й музична інтонації: загальні властивості і функції їх (характеристична, емоційна, логічно-сміслова, синтаксична, жанрово-ситуаційна). Специфіка музичної інтонації, яка поєднує звук і смисл. Семантичний рівень розуміння музичної інтонації.

Пластичні властивості музичної інтонації: зв'язок емоційної виразності і пластики, внутрішньої наповненості почуття і зовнішньої краси його вираження, спільна процесуальна природа емоції і руху.

Мова і пластика як два джерела смислу, виразності й краси музичної інтонації.

Значення інтонаційної теорії для музичного виховання. Розповсюдження законів музичної інтонації на усі види музичної діяльності: композиторську, виконавську, слухацьку.

Вивчення творів великої форми, поліфонічних жанрів, етюдів та п'єс відповідного рівня складності. Робота над нотним текстом та виразністю виконання.

Педалізація. Повторення видів прямої педалі: ритмічна, динамічна, барвіста, артикуляційна. Роль педалі у пошуках тембрового розмаїття. Роль слуху та художньої свідомості у роботі над педалізацією.

Музична пам'ять та засоби її розвитку. Властивості пам'яті. Чотири типи пам'яті: слухова, зорова, тактильна, мускульна.

Системність занять та роль свідомості і підсвідомості в роботі. Роль музичного мислення в роботі над запам'ятовування. Тренування звичок та основні правила в роботі.

Аналіз відмінностей і подібностей, виражальних і зображальних елементів вокальної та інструментальної музики.

Зіставлення настроїв, характерів різножанрових музичних та відповідних літературних і візуальних творів.

Складання програмних назв (змісту) до музики.

Імпровізації: вокальна, інструментальна, пластична.

Відтворення музичних вражень: “малювання музики”, добір віршів, малюнків, фото, репродукцій до вокальної та інструментальної музики; інсценування пісень.

Музично-творчі ігри.

Змістовний модуль 4. Мистецтво різних народів світу

Особливості музичної мови різних національних культур: жанрово-стильова та мовна специфіка російської, української музики, риси стилю польської, італійської, єврейської, латиноамериканської музики тощо.

Спільне та загальне у музичних мовах різних народів.

Підготовка до концертного виконання трьох творів:

- твору великої форми (частини сонатини, сонати, варіаційного циклу, рондо);
- поліфонічного твору (інвенції, окремих п'єс з сюїтних циклів, п'єс поліфонічного стилю);
- п'єси кантиленного чи віртуозного характеру.

Спостереження відмінностей і подібностей вітчизняної та зарубіжної, старовинної та сучасної музики; окремих зв'язків між різножанровими музичними, літературними, візуальними творами.

Імпровізації: вокальна, інструментальна, пластична (з елементами варіювання).

Відтворення музичних вражень і розвиток творчих здібностей засобами синтезу мистецтв: “малювання музики”, добір віршів, малюнків, фото, репродукцій до вокальної та інструментальної музики; інсценування пісень.

Створення мелодій до віршів і текстів до пісень, казок за музичними враженнями, інсценування та театралізація музичного матеріалу.

3. Рекомендована література

Нотна література

1. Вправи

Б. Бартока, Ш. Ганон, О. Гнесіної, М. Лонг, К. Пішни, К. Таузіга, А. Шмідт-Шкловської.

2. Інструктивні етюди

А. Гедіке, Г. Гуммеля, М. Клементі, Л. Кеслера, І. Крамера, Т. Куллака, А. Лешгорна, І. Мошелеса, М. Мошковського, В. Пахульського, З. Тальберга, К. Черні, Л. Шитте.

3. Етюди українських композиторів

О. Кобилянського, В. Косенко, Б. Лятошинського, С. Майкапара, М. Сільванського, А. Штогаренко.

Базова

1. Аристова Л.С. Музичне мистецтво: підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л.С. Аристова.– К.: Освіта, 2012.– 127 с.

2. Гаврілова Л.Г. Сучасні підходи до діагностики музичних здібностей дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку: навч. посіб. для пед. спец. вищ. навч. закл. / Л.Г. Гаврілова.– Слов'янськ: Маторін Б.І., 2012.– 137 с.

3. Гаврілова Л.Г. Українська духовна музика: навч. посіб. з історії укр. музики для вищ. навч. закл. / Л.Г. Гаврілова.– Слов'янськ: Маторін Б.І., 2013.– 273 с.

4. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навч. посібник / О.М. Олексюк . – К. : КНУКІМ, 2006. – 188 с.

5. Історія зарубіжного театру (від античності до просвітництва): [навч. посіб. для вищ., навч. закл.]. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007.– 281 с.

6. Масол Л.М. Мистецтво: (інтегр. курс). – Л. М. Масол. – К.: Світоч, 2013. – 239 с.

7. Програма “Музика” для середньої загальноосвітньої школи. Укладачі: О. Ростовський, Л. Хлебнікова, Р. Марченко // Науково-методичний журнал “Мистецтво та освіта”, 2007. – № 1. – С. 2 – 6; № 2. – С. 2 – 5; № 3. – С. 2 – 5; № 4. – С. 2 – 4.

8. Програма “Мистецтво” для середньої загальноосвітньої школи (1-4 класи). Укладачі: Л. Масол, Е. Белкіна, О. Оніщенко, Н. Очеретяна, В. Рагозіна // Науково-методичний журнал “Мистецтво та освіта”. – 2007. – № 1. – С. 17– 24; № 2. – С. 12 – 16; № 3. – С. 12 – 17; № 4. – С. 13 – 18.

9. Програма “Мистецтво” для загальноосвітніх навчальних закладів (5 – 7 класи). Укладачі: Масол Л.М., Комаровська О.А., Оніщенко О.І., Очеретяна Н.В., Калініченко О.В., Гайдамака О.В., Горovenko В.Й. // Науково-методичний журнал “Мистецтво та освіта”, 2005. – № 1. – С. 14 – 19; № 2. – С. 14 – 16; № 3. – С. 7 – 9; № 4. – С. 4 – 5.

10. Яскулко М. К. Музыка. 4 клас: темат. планує. та розробки уроків / М. К. Яскулко. – Х. : Ранок, 2010.– 142 с., [2].

Додаткові рекомендовані джерела

1. <http://school.borissevastyanov.in.ua> / Теорія музики Бориса Севастьянова. Основи нотації 1.
2. www.musikalka.naqrod.ru/Pianohistory.html
3. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю. Є. Юцевича // <http://term.in.ua#>
4. Офіційний сайт Наталія Май <http://www.nataliamay.com/>
5. <http://www.parafia.org.ua/piece/nova-radist-stala/>
6. <http://piano.muscomp.com/2009/04/fakts-about-piano>.
7. http://igraj-poj.narod.ru/index/notnye_sborniki_1/0-104
8. <http://www.parafia.org.ua/piece/nova-radist-stala/>
9. <http://piano.muscomp.com/2009/04/fakts-about-piano>.
10. http://muziczpk.ucoz.ua/load/davidenko_ak/mvmn/tvorchi_zavdannja_na_u_rokakh_muziki/3-1-0-38
11. Садовенко С. М., Босик З. О., Кухарева О. К. / Український дитячий музичний фольклор у нашому житті: його впливи і роль
12. http://culturalstudies.in.ua/2012_zv_5_6.php
13. Беренс Г. 50 музикальних произведений для начинающих пианистов / Г. Беренс / <http://www.twirpx.com/file/816286/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік – 4 семестр

5. Засоби діагностики успішності навчання

1) усні опитування на практичних заняттях;

2) перевірка виконання практичних завдань: гра на музичному інструменті, виконання сценічно-творчих завдань;

3) перевірка результатів виконання індивідуальних завдань: спів, гра на музичному інструменті;

4) перевірка контрольних і тестових завдань: академконцерт, виконання сценічно-творчих завдань.